

היום נלמד בעזרת ה':

סנהדרין דף לד

למדנו במשנה - דיני נפשות המלמד נו': דיין המלמד חובה יכול לחזור בו וללמד זכות, אבל דיין המלמד זכות אינו יכול לחזור בו וללמד חובה.

אמר רב לא שנו אלא בשעת משא ומתן: כאשר הדיין התחיל ללמד זכות, עליו להמשיך לחפש ראיות כדי לזכות את הנאשם, ולא להפוך צד וללמד עליו חובה. אמנם אם הוא לא הצליח למצוא ראיות והוא סובר שיש לחייב אותו, עליו לומר זאת בשעת גמר דין.

מיתיבי למחרת משכימין וכו': אם ב"ד הכריעו שהנאשם חייב מיתה, עדיין לא פוסקים את הדין אלא עושים 'הלנת דין' שמא ימצאו לו זכות בלילה. ולמחרת באים שוב לב"ד. הדיין המזכה אומר שהוא נשאר בדעתו, והדיין המחייב אומר שהוא נשאר בדעתו. ואז אם הדיין שלימד חובה רואה זכות הוא יכול לחזור בו וללמד זכות, אבל הדיין שלימד זכות לא יכול לחזור בו וללמד חובה. עד כאן המשנה לקמן (דף מ').

והא 'למחרת' גמר דין הוא: הרי למחרת זו כבר שעת גמר הדין, ובכל אופן הדיין המזכה לא יכול לחזור בו ולחייבו!

תירוץ: וליטעמך למחרת משא ומתן מי ליכא? כי קתני בשעת משא ומתן: ולשיטתך המקשה וכי מחר אין משא ומתן אלא רק פסק דין? אלא ודאי שגם מחק יש משא ומתן. ואם כן המשנה מדברת על שעת המשא ומתן ולא על שעת גמר הדין.

ת"ש דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין: אם 35 מהדיינים זיכו אותו ו-36 חייבו אותו, לא פוסקים את דינו לחובה. כי למדנו לעיל שמטים את הדין לחובה רק על ידי שתי דעות מרובות במחייבים על המזכים. ולכן הם דנים בדבר, עד שאחד מן המחייבים חוזר בו ומזכה את הנאשם, ואז יש לנו

דעה אחת מרובה במזכים על המחייבים, ופוסקים את דינו לזכות (כי לגבי זכות מטום אפילו על ידי דעה אחת מרובה). עד כאן המשנה לקמן (שם).

ואם איתא ליתני נמי איפכא: מדוע המשנה נוקטת רק דוגמא שאחד מהמחייבים חזר בו וזיכה את הנאשם, ולא להיפך שאחד מהמזכים חזר בו וחייב אותו? והרי אז זו כבר שעת גמר דין. אלא מוכח שגם בשעת גמר דין המזכה לא יכול לחזור בו ולחייב.

דחיה: תנא אזכות קא מהדר אחובה לא קא מהדר: התנא מעדיף לנקוט דוגמא של זכות כדי לדבר על מקרה טוב יותר, אך באמת הוא הדין להיפך.

ת"ש דאמר ר' יוסי בר חנינא אחד מן התלמידים שזיכה ומת רואין אותו כאילו חי ועומד במקומו: אחד מהדיינים שזיכה את הנאשם ומת לפני גמר דין, מחשיבים את דעתו כאילו הוא חי. [רבי יוסי בר חנינא דיבר על אחד מהתלמידים היושבים לפני הדיינים שאם הוא זיכה את הנאשם מעלים אותו לשבת בין הדיינים, ואם הוא מת מחשיבים את דעתו כחי. וכמוכן שהוא הדין בדיינים עצמם. ערוך לנר].

ואמאי נימא אילו הוה קיים הדר ביה: מדוע אנו לא חוששים שמא אם היה חי היה חוזר בו בשעת גמר דין? אלא מוכח שהמזכה לא יכול לחזור בו!

דחיה: השתא מיהא לא הדר ביה: באמת גם המזכה יכול לחזור בו ולחייב, אך מכיון שהדיין הזה מת ולא חזר בו, אם כן דעתו נשארת לזכות.

קושיא: והא שלחו מתם לדברי ר' יוסי בר חנינא מוצא מכלל רבינו: שלחו מארץ ישראל הודעה שהדבר שאמר רבי יוסי בר חנינא 'מוצא' מדברי רב, כלומר דעתו אינה תואמת עם דברי רב הנ"ל. והיינו כי לדעת רבי יוסי בר חנינא המזכה לא יכול לחזור בו ולחייב אפילו בשעת גמר דין!

תירוץ: 'אין מוצא' איתמר: לשון הודעה היה 'אין מוצא' כלומר שדבריו כן תואמים עם דעתו של רב.

תא שמע שני סופרי הדיינין עומדין לפניהן אחד מן הימין ואחד מן השמאל וכותבין דברי המזכין ודברי המחייבין.

בשלמא דברי המחייבין וכו': מובן מדוע צריך לכתוב את טעמם של המחייבים ביום הראשון. כי בלילה עושים הלנת דין ולמחרת באים שוב לבית דין, ואם הדיין המחייב יחייב גם מחר אבל מטעם אחר, נצריך לעשות שוב הלנת דין (שמא עד למחר הדיין

יראה שהטעם הזה אינו נכון). ולכן צריך לכתוב את הטעם של המחייבים היום, כדי לדעת מחר מאיזה טעם הם שוב מחייבים.

אבל לא מובן מדוע צריך לכתוב את דברי המזכים? והרי אין נפקא מינה מאיזה טעם הוא מזכה. אלא בהכרח שהמזכה לא יכול לחזור בו ולחייב, ולכן צריך לכתוב את הטעם של הזכות שלו, כדי שלא נשכח את הטעם של הזכות מחר, והוא יטען שהוא טעה בדבר שהצדוקים מודים בו.

דח"יה: לא, כדי שלא יאמרו שנים טעם אחד משני מקראות: באמת המזכה יכול לחזור בו בשעת גמר דין, אבל הסיבה שכותבים את הטעם של המזכים כדי שלא יהיה מצב ששני דיינים יזכו אותו והטעם שלהם יהיה אותו טעם אך כל אחד יביא עליו פסוק אחר. כי אז שניהם יחשבו כדעה אחת, משום שבודאי אחד מהם טועה.

משום שלא יתכן שטעם אחד יצא משני פסוקים. וכדלהלן - **כדבעא מיניה רבי אסי וכו'.**

מנהני מילי? אמר אביי דאמר קרא "אחת דָּבַר אֱלֹהִים שְׁתֵּים זֶה שְׁמַעְתִּי כִּי עָז לְאֱלֹהִים" מקרא אחד יוצא לכמה טעמים ואין טעם אחד יוצא מכמה מקראות: דוקא מדיבור אחד של אלוקים שמעתי שני דברים, אבל לא יתכן שאשמע דבר אחד משני פסוקים.

דבי ר' ישמעאל תנא "וכפטיש יפוצץ סלע" מה פטיש זה מתחלק לכמה ניצוצות: כלומר הסלע מתחלק לכמה ניצוצות על ידי הכאת הפטיש בסלע.

היכי דמי טעם אחד משני מקראות?

אמר רב זביד כדתנן מזבח מקדש את הראוי לו: דבר שראוי למזבח (כגון קרבן) ולאחר מכן הוא נפסל בעזרה, ולאחר מכן העלו אותו על המזבח (אפילו על הכבש), הוא נהיה קדוש ולא מורידים אותו משם. והמשנה מבארת - לדעת רבי יהושע 'כל הראוי לאשים' כלומר להקטיר באש שעל המזבח, לא ירד. שנאמר "הוא הָעֵלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל הַלֵּילָה" אם העולה עלתה למזבח היא נשאת שם כל הלילה למרות שהיא פסולה. ומעולה לומדים לשאר קרבנות. לדעת רבן גמליאל 'כל הראוי למזבח' לא ירד. שנאמר בפסוק הנ"ל "הוא הָעֵלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ".

ותרוייהו מאי קמרבז? פסולין, מר מייתי לה ממוקדה ומר מייתי לה ממצב: והרי שניהם לומדים את אותו דין שקרבנות פסולים שעלו למזבח לא ירדו, רק שכל אחד לומד זאת מפסוק אחר. וזוהי דוגמא ל'טעם אחד משני מקראות'.

קושיא: והא התם מיפלג פליגי וכו': הרי שם הם כן חולקים! וכמו שכתוב בסיפא של המשנה שהם חולקים ב'דם ונסכים' ששופכים אותם על המזבח אבל לא מקטירים אותם באש. לדעת רבן גמליאל לא ירדו, ולדעת ר' יהושע ירדו.

ולכן הגמרא מביאה דוגמא אחרת -

אלא אמר רב פפא וכו' מתוך שנאמר "כל הנוגע במזבח יקדש" שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי: אפילו דבר שאינו ראוי כלל להיקרב על המזבח (כגון שאור, דבש, או בהמת חולין שלא הוקדשה לקורבן) אם עלה הוא מתקדש ולא מורידם אותו. ועל כך נאמר בפסוק הבא "כבשים" ללמד שדוקא דבר שראוי למזבח כמו כבשים לא ירד. זו דעת תנא קמא. רבי עקיבא אומר נאמר בסמוך שם "עולה" ללמד שדוקא דבר שראוי למזבח כמו קרבן עולה לא ירד.

ותרוייהו מאי קא ממעטו? פסולי. מר מייתי לה מכבשים ומר מייתי לה מעולה: הרי שניהם לומדים את אותו דבר רק משני פסוקים שונים.

קושיא: והאמר רב אדא בר אהבה עולת העוף פסולה איכא בינייהו: הרי הם כן חולקים! האם עולת העוף שעלתה למזבח מתקדשת או לא. לדעת תנא קמא שלומדים מ"כבשים" דוקא בהמה לא יורדת אבל עולת העוף יורדת. ולדעת רבי עקיבא שלומדים מ"עולה" אפילו עולת העוף לא יורדת.

אלא אמר רב אשי: נאמר באיסור לשחוט קרבן מחוץ לעזרה "דם יחשב לאיש ההוא דם שפך" לרבות קרבן שנשחט בתוך העזרה אבל הוא זורק את הדם שלו על מזבח מחוץ לעזרה. זו דעת רבי ישמעאל. לדעת רבי עקיבא למדים זאת מהנאמר באיסור להקטיר קדשים מחוץ לעזרה "או זבח" לרבות את הזורק.

ותרוייהו מאי קא מרבז? זריקה, מר מייתי לה מ'דם יחשב' ומר מייתי לה מ'או זבח': הרי שניהם לומדים את הדין שאסור לזרוק דם מחוץ לעזרה, רק שכל אחד לומד זאת מפסוק אחר.

קושיא: והאמר רבי אבהו שחט זורק איכא בינייהו: יש כן מחלוקת ביניהם! האם מי שגם שחט את הקרבן וגם זרק את הדם שלו מחוץ לעזרה בהעלם אחד (כחוסר ידיעה רצוף), חייב רק חטאת אחת או שתיים. לדעת רבי ישמעאל הוא חייב רק

אחת, כי הוא לומד את הדין של זריקה בחוץ מאותו פסוק של איסור שחיטה בחוץ. אבל לדעת רבי עקיבא חייב שתיים, כי הוא לומד את הדין של זריקה בחוץ מפסוק המדבר באיסור אחר (איסור של הקטרה בחוץ).

תירוץ: **הא איתמר עלה אמר אביי וכו':** אביי חולק על רבי אבהו וסובר שגם לדעת רבי עקיבא השוחט והזורק בהעלם אחד חייב רק חטאת אחת. משום שלאחר מכן התורה צירפה את כל העשיות שעושים בקרבן לאיסור אחד "שם תעלה עולותיך ושם תעשה" והיינו שהשחיטה והזריקה כלולות באיסור אחד (מלבד העלאה), ולכן חייבים עליהם רק חטאת אחת.

*

דיני ממונות דנין ביום וגומרים בלילה, דיני נפשות דנין ביום וגומרין ביום:

מנהני מילי: שנאמר "וְשִׁפְטוּ אֶת הָעַם בְּכָל עֵת", ומכאן שאפשר לגמור את הדין גם בלילה.

קושיא: **אי הכי תחלת דין נמי:** אם אפשר לדון "בכל עת" הרי שאפשר גם להתחיל את הדין בלילה, ומדוע המשנה אמרה שמתחילים ביום (= 'דנין ביום')?

תירוץ: **כדרבא:** התירוץ יתבאר מדברי רבא, שרבא הקשה שלכאורה יש סתירה בן הפסוקים, שבפסוק הנ"ל נאמר שאפשר לדון "בכל עת" ואילו בפסוק אחר נאמר "וְהָיָה בַיּוֹם הַנִּחְלוֹ אֶת בְּנָיו", ומשמע שמשפט הנחלות שהוא דיני ממונות הוא רק ביום ולא "בכל עת", אלא באמת אין סתירה, לפי שתחילת הדין נעשה ביום וגמר דין אפילו בלילה.

מתניתין דלא כר' מאיר: אומרת הגמ' שמשנתנו אינה כרבי מאיר, לפי שרבי מאיר סובר ש"ריבים" דהיינו בין תחילת דין ובין גמר דין נעשים רק ביום.

וכפי שלמדנו בכרייתא:

דתניא היה ר"מ אומר: נאמר "וְעַל פִּיהֶם יְהִי כָּל רִיב וְכָל נִגְעַ", הפסוק מקיש "ריבים" ל"נגעים", כשם שהכהן ראוה את הנגעים רק ביום שנאמר "וּבַיּוֹם הַרְּאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא", כך "ריבים" נעשים רק ביום. וכשם שראיית נגעים לא נעשית בכהן סומא שנאמר "לְכָל מַרְאֵה עֵינָי הַכֹּהֵן", כך "ריבים" לא נעשים בדיונים סומים.

ומקיש נגעים לריבים: הפסוק מקיש "נגעים" ל"ריבים", ללמדנו שכשם ש"ריבים" לא בקרובים אף "נגעים" לא בקרובים, דהיינו שהכהן לא רואה את הנגע של קרובו.

אי מה ריבים בשלושה וכו': ואם תאמר שכשם ש"ריבים" נעשים בשלושה (דיינים) כך לגבי נגעים צריך שלושה כהנים שיראו את הנגע? **ודין הוא:** ולכאורה יש לומר כך מקל וחומר - שהרי אם את ממונו דנים בשלושה (= דיני ממונות) קל וחומר שלגבי נגעים שהם בגופו צריך בשלושה (= שלושה כהנים).

תשובה: **תלמוד לומר:** לכך נאמר "..."**וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לִנְגַע צָרַעַת וְהוּבָא אֶל אֹהֶרֶן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל אֶחָד מִבְּנָיֹו הַכֹּהֲנִים**, דהיינו שאפילו כהן אחד רואה את הנגעים. **ע"כ הברייתא.**

ההוא סמיא: מעשה בסומא באחת מעיניו שהיה גר בשכונתו של רבי יוחנן והיה דן דיני ממונות, ולא אמר לו רבי יוחנן כלום.

קושיא: **היכי עביד הכי?** מדוע רבי יוחנן לא מחה בו, והרי אמר רבי יוחנן ש'הלכה כסתם משנה' (= משנה שנשנית ללא שם של תנא שאמר אותה, ההלכה כמו אותה משנה), ולמדנו במשנה במס' נדה - 'כל הכשר לדון כשר להעיד, ויש שכשר להעיד ואין כשר לדון', ואמר על כך רבי יוחנן שהמשנה באה לרבות סומא בעין אחת שאף שהוא כשר להעיד אבל הוא פסול לדון. וא"כ קשה מדוע רבי יוחנן איפשר לאותו סומא בעין אחת לדון.

תירוץ: ר' **יוחנן סתמא אחריתא אשכח:** כיון שרבי יוחנן מצא 'סתם משנה' אחרת (= משנתנו) - 'דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה', וכשם שאפשר לדון בלילה כך סומא כשר לדון, לפי שבלילה הוא כמו סומא.

שאלה: **מאי אולמיה דהאי סתמא מהאי סתמא:** מה עדיפה 'סתם משנה' זו שר"י פסק כמוה על ה'סתם משנה' של מס' נדה?

תשובה: **אי בעית אימא וכו':** 1. משנתנו היא כדעת רבים (= חכמים) והיא עדיפה על המשנה במס' נדה שהיא כדעת יחיד (= רבי מאיר). 2. משנתנו שנויה במס' סנהדרין יחד עם שאר הלכות השייכות לבית דין, והיא עדיפה על המשנה במס' נדה השנויה שם עם הלכות אחרות, ולכן משנתנו עיקרית יותר מהמשנה שם, והיא נכתבה כאן כיון שכך ההלכה.

ורבי מאיר, האי ושפטו את העם בכל עת מאי דריש ביה? רבי מאיר הסובר שאי אפשר לדון "בכל עת" אלא רק ביום, מה הוא ידרוש מהפסוק **וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם בְּכָל עֵת**?

תשובה: **אמר רבא:** שמותר לדון ביום המעונן למרות שאסור לראות ביום זה את הנגעים.

דתנן: וכפי שלמדנו במשנה במס' נגעים - לא רואים את הנגעים לא בשחרית ולא בכין הערבים ולא בתוך הבית ולא ביום המעונן כיון שאז אין כח השמש חזק ונגע בהרת כהה (= בעלת מראה חלש) נראית עזה (= בעלת מראה חזק), והכהן יטמא אותה שלא כדין, וכן לא יראה בצהרים שאז אור החמה חזק ומבלבל את העיניים ובהרת כהה נראית עזה, והוא יטהר אותה שלא כדין.

ורבי מאיר, האי ביום הנחילו את בניו מאי עביד ליה? מה הוא ילמד מהפסוק **"וְהָיָה בְיוֹם הַנְחִילוֹ אֶת בְּנָיו"**, והרי הוא לא צריך ללמוד ממנו שדנים רק ביום, כיון שהוא כבר לומד זאת מהיקש "נגעים" ל"ריבים" (לעיל).

תשובה: **הוא מיבעי ליה:** הוא לומד ממנו שביום אתה מפיל נחלות ואי אתה מפיל נחלות בלילה. (הגמ' מבאר מיד).

קושיא: א"ל אלא מעתה מאן דשכיב ביממא ירתון ליה בניה, ומאן דשכיב בליליא לא ירתון ליה בניה: א"כ מי שמת ביום ירשו אותו בניו, ומי שמת בלילה לא ירשו אותו בניו? והרי לא יתכן לומר כך!

דילמא דין נחלות קאמרת: כנראה התכוונת לדין נחלות, כלומר שאדם המצווה ביום לחלק את נכסיו ומת, הרי זה כמו פסק דין ויעשו את צוואתו ולא צריך ללכת לבי"ד, אבל המצווה את נכסיו בלילה ומת, אין זה כפסק דין כיון שלא עושים דין בלילה, ועל הירשים ללכת לבי"ד כדי לקבל את הנכסים.

דתניא: וכפי שלמדנו בכרייתא - נאמר בפרשת נחלות **"וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחֶקֶת מִשְׁפָּט כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה"**, וכיון שפסוק זה נאמר בסיום פרשת נחלות אנו לומדים מכך שהסתיימה כל הפרשה כולה להיות דין, דהיינו שהפלות נחלות בשעת מיתה הוא דין קצוב, ועושים הכל כמו שאמר המת, ולא צריך לזה דיינים, אלא כל אחד יקבל את החלק שנתן לו המת.

כדרב יהודה אמר רב: וכדברי רב יהודה אמר רב - שלושה אנשים שנכנסו לבקר את החולה, ואמר להם החולה כיצד הוא רוצה לחלק את נכסיו, אם רצו המבקרים הרי הם כותבים את דברי החולה בלשון עדות, והיורשים יבואו לבי"ד, ובי"ד יעשו כפי צוואת המת, ואם רצו לעשות דין הם יכולים לתת לכל אחד את חלקו בנכסים

כפי ששמעו מהמת. ואם רק שני אנשים נכנסו לבקרו, אינם יכולים לעשות דין אלא רק לכתוב, כיון שאי אפשר לדון בפחות משלושה.

ואמר על כך **רב חסדא**, מה שאמרנו שהם יכולים לעשות דין זה רק כשהם באו לבקרו ביום, אבל בלילה שהוא לא זמן הראוי לדין, הרי הם כותבים את דברי החולה בלשון עדות, והיורשים יבואו לבי"ד, ובי"ד יעשו כפי צוואת המת, אבל המבקרים אינם יכולים לעשות דין אפילו למחרת בבוקר, כיון שהם נעשו עדים (ולא דיינים, כיון שהם שמעו את דבריו בלילה) ואין עד נעשה דיין.

אמר ליה: אמר לו רבה בר חנינא לרב נחמן - אכן לזה התכוונתי.